

O HRVATSKOJ KAJKAVSKOJ DJEČJOJ KNJIŽEVNOSTI – OD PRIKAZA DO INTERPRETACIJE

(Stjepan Hranjec, *Hrvatska kajkavska dječja književnost – Priručnik za zavičajnu nastavu*, drugo, prerađeno i dopunjeno izdanje, Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2022.)

Prije kraćeg je vremena ugledala danje svjetlo još jedna ne samo lijepa nego i iznimno vrijedna knjiga. To je drugo, prerađeno, izdanje djela *Hrvatska kajkavska dječja književnost – Priručnik za zavičajnu nastavu* iz pera sada već profesora emeritusa, Stjepana Hranjeca.

Davne 1995. godine tiskano je prvo izdanje priručnika *Hrvatska kajkavska dječja književnost* spomenutog autora, tada voditelja Katedre za dječju književnost pri Učiteljskom fakultetu – Odsjek Čakovec. Zbog svoje metodičko-didaktičke primjerenosti i gotovo antologijskog izbora književnih tekstova primjerenih za obradu u zavičajnoj nastavi na kajkavskom govornom prostoru, naklada je rasprodana u vrlo kratkom vremenu, a knjige se danas, koliko još postoje, čuvaju u privatnom vlasništvu, pa Fakultetska knjižnica raspolaže tek jednim primjerkom. Iz tog je razloga autor dobio ponudu ili, točnije, zahtjev, da pripremi drugo izdanje. Tako se ove godine, u nakladi Učiteljskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, pod istim naslovom, pojavila nova knjiga.

Kako je od prvog izdanja prošlo punih četvrt stoljeća, znanost je i na tom području osjetno napredovala. Spomenuta se okolnost morala uvažiti, pa je drugo izdanje i prerađeno i znatnije dopunjeno.

Taj je autorov postupak iznimno važan jer još uvijek postoje književni povjesničari i samozvani jezikoslovci koji u znanosti nisu otišli dalje od početaka 20. stoljeća pa uporno ponavljaju zablude starih „autoriteta”.

Iako nevelika po opsegu, njegova je knjiga iznimno bogata sadržajem, pa bi potpuniji kritički osvrt zahtijevao daleko veći prostor od uobičajenog za ovakvu priliku.

Ipak, i kraći će prikaz motivirati čitatelje, i to ne samo one kojima je to struka ili potreba, da knjigu uzmu u ruke.

Autor već na početku razrješava dilemu oko naziva književnog segmenta o kojemu je riječ prihvaćajući sintagmu *dječja književnost*, nasuprot onoj *književnost za djecu*, jer nije uobičajeno da se kaže književnost za Hrvate, Srbe ili Slovence, nego se koriste tradicijom usvojeni nazivi hrvatska, srpska ili slovenska književnost.

Opširna uvodna rasprava otklanja čitav niz zabluda o tome kako je dijalektalna književnost „plod afektacije”, „utočište nedarovitih pisaca”, „ružan govor”, a po tome i „opasnost” za cjelovitost hrvatskoga književnog korpusa.

Baš naprotiv. To je, u prvom redu, traganje za korijenima, za prepoznavanjem i potvrdom nacionalnog identiteta u gotovo milenijskom razdoblju.

U tom se kontekstu posebno nameće često potpuno ignorirana činjenica, u kajkavskoj književnosti prisutnija nego u istorodnom stvaralaštvu drugih jezičnih izraza, potvrđena naglašenim prožimanjem usmene i pisane poetske riječi, pri čemu dječja književnost nije iznimka.

Prateći dalje korpus kajkavske književnosti namijenjen djeci, autor ističe nekoliko njegovih značajki. To su: izbor motiva i tema, osobita struktura obilježena jednostavnošću, spontanost i neposrednost u iskazu, naglašena ritmičnost i, dakako, leksik primjeren dječjoj dobi.

Pri izboru je tekstova za interpretaciju na prvom mjestu valjalo uvažiti spoznajne i receptivne mogućnosti današnjih osnovnoškolaca i adolescenata, bitno različite od onih prije pola, pa čak i prije četvrt stoljeća.

Prvu veću cjelinu u knjizi čini poglavlje obuhvaćeno naslovom *Dječja usmena kajkavska književnost*.

Pri grupiranju tekstova autor je i u usmenoj i u pisanoj književnosti zadržao tradicionalnu podjelu na tri književna roda, liriku, epiku i dramu, dodavši tome i kraće prozne vrste.

Najmlađoj su starosnoj dobi najprihvatljiviji usmenoretorički oblici. To su brojilice (termin je primjereniji od brojalice), potom razbrajalice i verižne nabrajalice (npr. vrlo raširena *Prvo ljeto služil...*). Slijede rugalice i izmišljalice, koje ponekad nisu lišene i naglašenije dječje zlobe. Zato su mnogo toplije bajalice (što u nekim primjerima prelaze u čestitke) i uspavalice.

Od kraćih su usmenih oblika česte poslovice i zagonetalice.

U osnovnoškolskom su razdoblju od proznih oblika nekada bile najomiljenije bajke. Ta je književna vrsta najljepši plod ljudskoga duha u djetinjstvu čovječanstva. Njezini su osnovni sadržaji borba dobra nad zlim u kojoj dobro pobjeđuje zahvaljujući upornosti glavnog junaka i uvijek donosi nešto novo i ljepše.

Legendarna je Šeherezada tisuću i jednu noć pripovijedala bajke da bi spasila svoj i život još mnogih mladih djevojaka.

Nove su spoznaje izbrisale vjerovanje u istinitost priča u bajkama, ali su one ostale kao dokument jednoga vremena i mnogi se narodi i danas ponose tom književnom vrstom.

Dakako da naivne pričice braće Grimm, poput onih o Ivici i Marici, Crvenkapici, Trnoružici i još ponekoj danas ne bi ostvarile onu uvjerljivost koju su imale još prije pedesetak godina. Zbog toga one u novije vrijeme ustupaju mjesto novelama, ali će mladi slušatelji-čitatelji sa zanimanjem saslušati-pročitati i poneku legendu i anegdotu. Na tom su stupnju razvoja rado slušane-čitane i basne, posebno zbog vješto sročene poante.

Ipak se čini da želja za bajkama postoji još uvijek, ali u novijoj formi, a to su, npr., *Harry Potter*, *Gospodar prstenova*, znanstvena fantastika, no za recepciju je tih sadržaja ipak potrebna zrelija dob koja počinje tek sa srednjom školom.

Kod usmenih igrokaza mladi se javljaju i kao gledatelji, ali i kao stvaratelji i izvođači, često na višoj razini od starijih.

Drugo poglavlje, *Dječja pisana kajkavska književnost*, također obuhvaća poeziju, prozu i dramske tekstove.

Ovdje se nudi još veći broj primjera u stihovima koje autor izdvaja kao primjerene za interpretaciju u zavičajnoj nastavi, a stvarala ih je čitava plejada pjesnika, od Miroslava Krleže do Milana Crnkovića.

Izbor iz pisane proze počinje djelima Jurja Dijanića, Antuna Vranića, Jakoba Lovrenčića i Ignaca Kristijanovića, a nakon njih, u kronološkom nizu, slijede pripovjedači sve do onih koji su aktivni i u naše vrijeme.

S jednakom su pažnjom izabrani i dramski tekstovi.

Posebno je III. poglavlje posvećeno stihovima i prozi poteklim iz dječjih i adolescentskih pera. Valjalo je uložiti puno truda da bi se iz obilne građe izdvojilo ono najbolje, reprezentativno.

Svaka je, ovdje naznačena, cjelina popraćena izdašnim popisima stručne literature, što već samo po sebi osigurava znanstveni nivo čitave knjige.

Na ovom mjestu ipak valja posebno istaći minuciozne interpretacije pojedinih tekstova i u stihovima i u prozi utemeljene na suvremenim metodičkim spoznajama. Zato je knjiga u prvom redu namijenjena studentima, što tek ulaze u probleme praktične nastave, ali i već iskusnim nastavnicima, koji će u njoj naći potvrdu ispravnosti svojih edukativnih postupaka, ali i poticaj za moguće korekcije i inovacije u pedagoškom radu.

Kad je pak u pitanju učeničko književno stvaralaštvo, iznimno je važno da mentori ne zanemare njegovu zanatsku stranu, bitnu u svakoj djelatnosti, ali i da ne prekorače dopušteni stupanj svog utjecaja na, uvjetno rečeno, mlade autore, posebno na formalno i sadržajno oblikovanje njihovih uradaka.

Bez obzira na brojnu korištenu literaturu ova je knjiga inovativna i s obzirom na jezični (kajkavski) izraz tekstova kojima se bavi i s obzirom na didaktičko-metodički pristup jednoj, na svoj način specifičnoj, građi.

Sadržaj otklanja više nedoumica u barem jednom, dječjem, segmentu kajkavske književnosti, a njegovo je značenje naglašeno i time što se u velikoj mjeri bavi najsenzibilnijim čitateljima i budućim piscima kajkavskih tekstova.

Uza sve rečeno, ova knjiga ne mora biti prihvaćena kao kanon koji se ne može dograđivati. Ona čak i sama upućuje na tu mogućnost.

Iz prvog su izdanja preuzete i iznimno uspjele, gotovo dokumentarne, ilustracije, sada već pokojnog, slikara Ivana Lackovića-Croate.

mr. sc. Ivan Zvonar